

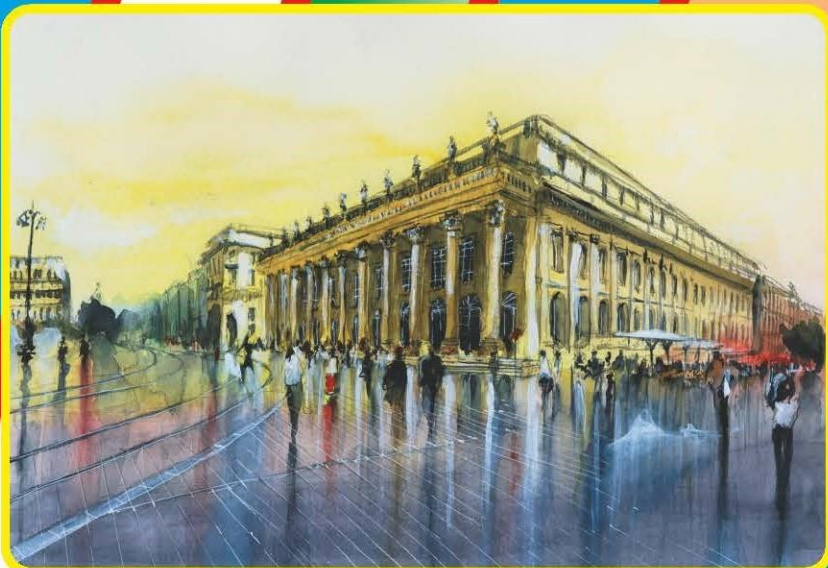

МУРАДЛИМ

ХЭМ

ЎЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илмий-методикалык журнал № 3/2

Нөкис - 2021

МУГАЛЛИМ ХЭМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРҮҮ

ISSN 2181-7138

№ 3/2 2021 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Кеңесбай АЛЛАМБЕРГЕНОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ
Өсербай ӨЛЕҰОВ
Асқар ДЖУМАШЕВ
Кеңесбай ДАУЛЕТЯРОВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА
Батырбек КАИПБЕРГЕНОВ
Амангелди КАМАЛОВ
Сарсен КАЗАХБАЕВ
Гулмира КАРЛЫБАЕВА
Сабит НУРЖАНОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Арзы ПАЗЫЛОВ
Зухра СЕИТОВА
Айдын СУЛТАНОВА
Тажибай УТЕБАЕВ
Ризамат ШОДИЕВ
Ойбахор ШАМИЕВА
Бекзод ХОДЖАЕВ
Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Гулрухсор ЭРГАШЕВА

Шөлкемлестиріушілер:

Қарақалпақстан Республикасы
Халық билимлендириу
Министрлиги, ӨЗПИИИ
Қарақалпақстан филиалы

Өзбекстан Республикасы
Министрлер Кабинети
жанындағы Жоқарғы
Аттестация Комиссиясы
Президиумының 25.10.2007
жыл (№138) қарары менен
дизимге алынды

Қарақалпақстан Баспа сөз хэм
хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге
алынды №01-044-санлы гууалық
берилген.

Мәнзил: Нөкис қаласы,
Ерназар Алакөз көшеси №54
Тел.: 224-23-00
e-mail: uzniipnkkf@umail.uz,
mugallim-pednauk@umail.uz
www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz

Журналға келген мақалаларға жууан қайтарылмайды, журналда жарияланған мақалалардан алынған узиндилер «Мугаллим хэм узликсиз билимлендириу» журналынан алынды, деп көрсетилуи шәрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледі. Мақалада келтирилген мағлұматларға автор жууанкер.

MAZMUNY

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ, ТАСВИРИЙ САНЪАТ

Ҳожиёв Р. Б., Норбоева Д.О. Ёшлар ижтимоий фаоллигини ривожлантириш концепциялари	4
Ismatov U.Sh. Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini turli grafik materiallarda ishlashga o'rgatish (tempera bo'yog'i misolida)	12
Berdiyev O. Tasviriy san'at va chizmachilik darslarida o'quvchilar duch keladigan ayrim masalalarning amaliy faoliyatdagi yechimlari	15
Baymetov B.B., Xamroqulova M. Talabalarni boshshaklini tasvirlashga o'rgatishda konstruktiv qurilish qonuniyatlaridan foydalanish texnologiyalari	18
Abduxamidov S.M., Shadiyev A.Ya. Sog'lom turmush tarzini shakllantirishda jismoniy tarbiya va sportning bugungi kundagi o'rni	22
Ismatov U.Sh. Rangtasvir mashg'ulotlarida maishiy janrning ifodalanishi	25
Марасулова И.М., Зулфияев Р.Н. Ўқувчилар таълим-тарбияси жараёнида тасвирий санъат ўқитувчисининг ўрни	28
Абдуллаева Г.С. Формирование ключевых компетенций у студентов с особыми образовательными потребностями через применение ИКТ	31
Мухитдинова М.С. Нуткида оғир нуқсонли болалар билан коррекцион-ривожлантирувчи ишларни олиб боришда мусика машгулотларининг имкониятлари	35
Султанов Х.Э., Марасулова И.М., Юнусова К.Х. Педагогик инновацион кластери: Чирчиқ тажрибасининг илк натижалари	37
Султанов Х.Э., Махмудов М.Ж. Ўқувчиларни тасвирий санъат фанига қизиқтиришдаги ўқитувчининг маъсулияти	42
Қаюмов Х. А., Қо'қийев В. В. Quruvchi muhandislarni tayyorlashda muhandislik grafikasi ta'limini kompyuter texnologiyasi bilan integratsiyalash	46
Махмудова М.Т. Развитие музыкальной тематики и ее актуальность в изобразительном искусстве Узбекистана	48
Марасулова И. М. Эстетическое воспитание молодежи для общества	52
Sobirov S. T. Bolalar uchun nashrlarda illyustratsiyalarning vazifalari	54
Sobirov S. T. Talabalarda yuksak axloq, kasbga sadoqat kabi insoniy fazilatlarini shakllantirish va ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirishda to'garaklarning o'rni	59
Муратов Х. Х. Ўқув жараёнида мустақил таълимни ташкил этиш ва бошқаришнинг долзарблиги	61
Атаханова С.О. Масофали ўқитиш технологиясининг чизмачиликни ўқитишдаги амалий аҳамияти	65
Атаханова С.О. Чизмачилик фани бўйича ўқувчиларнинг билиш фаолиятини фаоллаштиришда муаммоли таълим технологиясидан фойдаланиш омиллари	69
Султанов Х.Э. Таълим муассасалари ҳамкорлигининг кластерли моделини ташкил этиш	73
Қо'қийев В.В. Yordanchi proyeksiyalash usulidan foydalanib yaqqol tasvir qurish	76
Махмудова М.Т. Влияние музыки на изобразительного искусства	81
Махмудова М.Т. Роль и значение музыки в воссоздании изображения	85
Қо'қийев В. В., Mahmudov M. J. Ijodkorlikni rivojlantirish chizama geometriya fani misolida	88
Қо'қийев В. В., Qozoqboyeva D. T. Yordamchi proyeksiyalash usuli orqali yechiladigan masalalar	91

Jumayev I.O. Chizmalarni AutoCAD dasturida chizishda dasturning mavjud murakkabliklarini qo'lda chizishga moslashtirish (o'rgatish) usullari	94
Jumayev I.O. Muhandislik grafikasi fanlarida uch o'lchamli fazoni Auto CAD dasturidan foydalanib qo'llash usullari va ahamiyati	99
Xalimov M., Bekqulov Q. Chizmachilik fanini o'qitishda interaktiv metodlarni qo'llash zaruriyati	102
Bekqulov Q.Sh. O'quvchilar yo'l qo'yadigan tipik xatolarni tizimga solish va prognoz qilish oldini olish choralari	105
Bekqulov Q.Sh., To'laganova H. Muhandislik grafikasi fanlarida talabalar chizma bajarishda yo'l qo'yadigan tipik xatolar	107
Bekqulov Q.Sh., To'laganova H. Chizmachilik fanidan o'quvchilarning fazoviy tasavvurini oshirishda tugallanmagan chizmalardan foydalanish	111
Bekqulov Q.Sh., Boizaqova Sh.A. Muhandislik grafikasi fanlarini boshqa fanlar bilan bog'liqligi	113
Boizaqova Sh.A., Bekqulov Q.Sh. Ko'rinishlar mavzusini tushuntrishda detal modelini o'ziga qarab o'rganishning ahamiyati	117
Анкабаев Р. Т. Тасвирий саънатда машгулотларида иллюстрация ўргатишнинг аҳамияти	120
Бахриев И.С. Бўлажак тасвирий саънат ўқитувчиларини касбий тайёрлашда композиция фанининг назарий асослари	122
Атажанова Р. Р. Возможности уроков изобразительного искусства в развитии творческих способностей младших школьников	126
Бахриев И.С. Бўлажак тасвирий саънат ўқитувчиларини касбий тайёрлашда композиция фанини ўқитилишининг амалиётдаги ҳолатини ўрганиш	128
Xalimov M. Chizmachilik fanini o'qitishda interaktiv metodlarni qo'llash zaruriyati	133
Achilov N. N. AutoCAD dasturi yordamida talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish yaqqol tasvirlarni bajarish asosida	136
Анкабаев Р.Т., Миржалилов М. Б. Тасвирий саънатда машгулотларида миниатюрани ранг тасвирини ўргатишнинг аҳамияти	141
Achilov N. N. Ko'rgazmali qurollardan foydalangan holda talabalarda ijodiy qobiliyat va dars samaradorligini oshirish yo'llari	145
Saydaliyev S.S., Nig'manov B.V., Achilov N.N. Arxitekturada inson va fazo	149
Ҳоҷиев Р. Б. Норбоева Д.О. Ёшларнинг ижтимоий қатлам сифатида мавжудлигининг онтологик асоси	155

Литература:

1. Постановление Президента Республики Узбекистан «О мерах по дальнейшему развитию системы высшего образования» № 2909 от 20 апреля 2017 г. // Xalq so'zi, 20 апреля 2017 года.
2. Постановление Президента Республики Узбекистан «О дополнительных мерах» на развитие и дальнейшее совершенствование Академии художеств Узбекистана». № 3219 от 16 августа 2017 г.
3. Изобразительное искусство. (Под ред. С. Боголюбовой) Москва «Новинка». 1980 г.
4. Б.Тожиев. Изучение основ живописи (начальные уроки). Ташкент - 1994.
5. Поэзия и живопись - двойное искусство Садулло Курунов «Шарк Юлдузи», 2016-10 гг.
6. Зайцев А.С. Наука о цвете и живопись. - М.: Искусство, 1986
7. Психология цвета. - Сб. пер. с англ. М.: Рефл-бук, Ваклер, 1996

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada biz azaldan tabiatda ham, san'atda ham mavjud bo'lgan musiqa va tasviriy san'atni umumiy qiladigan narsa haqida gapiramiz. Tasviriy va musiqiy san'atning O'zbekistondagi o'rni va ahamiyati. Musiqa va tasviriy san'at asarlarini ularning kayfiyati, uslubi, janri musharakligiga asoslangan holda qabul qilish kombinatsiyasi. Musiqa rasm chizish jarayoniga qanday ta'sir qiladi. Umuman san'at orqali kayfiyat va xabarlarini uzatish.

РЕЗЮМЕ

В этой статье речь идет о том, что роднит музыку и изобразительное искусство, которое издавна существует как в природе, так и в искусстве. Роль и значение искусства как изобразительного, так и музыки в Узбекистане. Сочетания восприятия произведений музыки и изобразительного искусства на основе общности их настроения, стиля, жанра. Как музыка влияет на процесс рисования. Передача настроения и послыла с помощью искусства в целом.

SUMMARY

This article is about what makes music and the visual arts that have long existed both in nature and in art. The role and significance of art, both visual and music in Uzbekistan. Combinations of perception of works of music and visual arts based on the commonality of their mood, style, genre. How music affects the drawing process. Transferring mood and message through art in general.

IJODKORLIKNI RIVOJLANTIRISH CHIZAMA GEOMETRIYA FANI MISOLIDA

Ko'kiyev B. B.

Mahmudov M. J.

Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: chizma, rasm, chizmachilik, AutoCAD, eskiz, proyeksion bog'lanish, texnik rasm.

Ключевые слова: черчение, рисование, эскиз, AutoCAD, эскиз, ссылка на проекцию, технический чертеж.

Key words: sketching, drawing, sketching, AutoCAD, sketching, projection link, technical drawing.

Ta'lim jarayonida bilim olish har bir insonning maqsadi bitta, lekin o'rganish jarayoni turlicha bo'ladi. O'quvchiga bilim beruvchi pedagog, jihatdan metodik jihatdan qobiliyatli va o'z kasbni mukammal bilishi lozim.

Har bir kasb egasini birinchi katta hayotga tayorlovchi ham bu o'qituvchidir. Dunyodagi eng ulug' insonlarni ham shu darajalarga yetaklovchi o'qituvchilardir. Ta'lim muassasasi o'qituvchilik layoqatini egallash uchun o'ziga xos boshlang'ich nuqta hisoblanadi. Shuningdek, ta'lim muassasalaridan mutaxassislar kasbiy faoliyat ko'rsatish jarayoniga yo'l oladi. Kasbiy faoliyat jarayoni yuqori darajadagi kompetensiyaga ega bo'lgan kadrlarning istiqboldagi hayot yo'lini belgilaydi. Ta'lim jarayonida o'qituvchilar kasbiy layoqatni egallash bilan bir qatorda, bo'lajak o'quvchilari bilan muloqotga kirishish tajribasini ham o'zlashtiradi. O'qituvchi ham o'zining mutaxassisligini chuqur egallagan bo'lishi, boshqa fanlarni ham yaxshi o'zlashtirgan bo'lishi lozim. Ta'lim berish jarayonida bo'lajak o'qituvchining pedagogik sifatlari tarkib topadi. Ta'lim jarayonida bo'lajak o'qituvchilar nafaqat o'qitishning innovatsion metodlarini

o'zlashtiradi, balki yangi bilimlarni o'zlashtirish usullarini ham bilib oladi. Demak, bo'lajak o'qituvchining kasbiy jihatdan shakllanishi qanday shart-sharoitlarga bog'liqligi asoslab berilishi kerak. Bo'lajak o'qituvchining istiqbolidagi kasbiy mahorati, ijodkorligi ta'lim jarayonida uning qay darajada rivojlanganligiga bog'liq.

Har qanday shaxs kasbiy bilimning rivojlanishi natijasida muayyan faoliyat tajribasini egallaydi. Shuning uchun ham shaxs o'zining ijodkorligi bilan kasbiy faoliyat tajribasini yaratishi, boyitishi, to'ldirishi lozim bo'ladi. Bunday tajribalarni bo'lajak o'qituvchi oliy pedagogik ta'lim muassasalarida o'zlashtirib, butun hayoti davomida boyitib boradi. O'qituvchi shaxsi har doim muhim ahamiyatga ega bo'lgan ijodiy faoliyat ko'nikmalarini shakllantirish orqali o'z kasbiy faoliyati davomida ijodkorligini namoyon eta oladi.

Turli yondashuvlarning tahlili shuni ko'rsatdiki, bo'lajak o'qituvchi kasbiy faoliyatining ijodkorlikka yo'naltirilganligini to'laqonli tarzda o'rganish uchun munosabat nazariyasi nuqtayi nazaridan yondashish kerak. Shuningdek, shaxsning kasbiy yo'nalganligini aniqlash imkoniyati vujudga keladi.

Bugungi kunda o'qituvchining shaxsiyati va faoliyatiga bo'lgan talablar bilan oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilarining tayyorgarlik darajalari orasida sezilarli ziddiyatlar mavjud. Shu jumladan, o'qituvchilar tayyorlashning mavjud tizimi bilan bo'lajak o'qituvchi faoliyatining shaxsiy ijodiy xarakteri orasida ham nomutanosibliklar kuzatilib kelinmoqda. Pedagogik ta'limga nisbatan texnokratik hamda ekstensiv yondashuvlardan to'la xoli bo'lmaslik natijasida bo'lajak o'qituvchilar uzoq vaqt mobaynida jamiyat hayoti va xalq madaniyatidan sun'iy tarzda uzoqlashtirildi. Buning natijasida o'qituvchilar bilan o'quvchilar orasida to'siqlar va bo'shliq vujudga keldi, o'qituvchining ta'lim jarayonidagi yakka hukmronligi qaror topdi. Ular, asosan, o'quv dasturlari va darsliklarga bog'lanib qolishi natijasida ijodiy faoliyatlarini rivojlantirishga yetarlicha e'tibor qaratilmadi. Bu esa, o'z navbatida, o'qituvchilik kasbining ijtimoiy mavqe va obro'siga putur yetkazdi. Chunki bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash tizimi jamiyat ehtiyojlari va uning o'tkir muammolaridan uzoqlashgan edi.

Ta'lim tizimidagi o'quv jarayoni talabalarning inson va jamiyat, tarix va madaniyat haqidagi bilimlarni o'zlashtirish, tayanch fundamental bilimlarni egallash, ilmiy faoliyatga yo'naltirish, kasbiy pedagogik bilim asoslarini fındirish, pedagogik ijodiylikni rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytirishdan iborat. Shu bilan bir qatorda, u bo'lajak o'qituvchilarning ta'lim olish va ijodiy pedagogik faoliyatini davom ettirish huquqini ta'minlashdan ham iborat. Yuqoridagilar asosida shunday xulosaga kelish mumkinki, bo'lajak o'qituvchilarning o'ziga xos pedagogik yo'nalishi uning kasbiga bo'lgan munosabatining o'ziga xosligi bo'lib, bunday kadrlar o'quvchilarga ham, o'ziga ham pedagogik jarayonning subyekti sifatida ijodiy yondasha oladi.

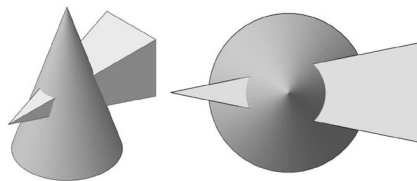
Bo'lajak o'qituvchilarda ijodkorlikni shakllantirishning muhim pedagogik sharti uni mustaqil bilim olish va ijodiy fikrlashga yo'naltirishdan iborat. O'qituvchining o'zi o'qitadigan o'quv predmetlariga bo'lgan munosabati o'quvchilarning o'quv predmetiga bo'lgan munosabati va o'quv jarayoni oldiga qo'ygan maqsadga erishishga bo'lgan intilishida o'z aksini topadi. O'quvchilarga bo'lgan munosabat ularga oliy qadriyat sifatida yondashish, ta'lim oldiga qo'yilgan maqsadga erishishga intilish, jamoaviy maqsadlarga erishishga intilish yo'lida o'qituvchidan ijodiy faoliyat ko'rsatishni talab qiladi.

Bo'lajak o'qituvchining o'zining kasbiy ijodiy faoliyatiga bo'lgan munosabati uning qadriyatli yo'nalishlarini egallaganligi bilan bevosita bog'liqdir. Bugungi kunda oliy ta'lim muassasalarining ba'zi o'qituvchilar hozirgi kunda xam, eskicha qarashlardan voz kechmay ta'lim sohasiga yangi inovatsiyalarni joriy etilishiga to'sqinlik qilib kelayotganlari xam uchraydi. Har qanday fan o'qituvchisi o'zining mutaxassisligi bo'yicha izlanmasa o'rganmasa bo'lajak kadrlarni salohiyatli kadrlar bo'lib yetishishiga salbiy ta'sir ko'rsataveradi.

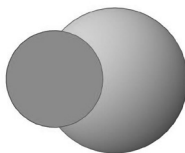
Chizma geometriya fanlari misolida zamonaviy texnologiyalardan foydalanib talaba va o'rganuvchilarga fazoviy tassavurlarini rivojlantirish, berilgan grafik masalalarni yaxshi

tushunishi uchun turli detallarning fazoviy xolatlarini ko'rsatish orqali maqsadga erishishlarini ko'rib chiqamiz (1-rasma,b.).

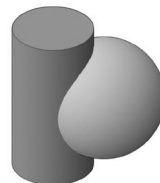
Birinchi va ikkinchi ya'ni, (1-rasma,b va 2-rasma, b,c,d) misolimizda berilgan detallning fazoviy xolti berildi. Talaba va o'rganuvchilar bu misllar orqali ijodiy yanaham ko'proq yondashishga qo'shimcha topshiriqlarni bajarishga turtki bo'ladi. Shu tariqa, bo'lajak o'qituvchilarda ijodkorlikni rivojlantirish ko'ptarmoqli va ko'p bosqichli jarayon hisoblanadi. Bu hodisa ko'p jihatdan bir qator pedagogik shart-sharoitlarga bog'liq. Mazkur shart-sharoitlarning bajarilishi natijasida talabalarda ijodkorlik tarbiyalanadi va rivojlantiriladi. Sirtlarni o'zaro kesishishini tassavur qila olmagan talabalar AutoCAD dasturidan foydalanib ularni o'zaro kesishish chiziqlarini aniqlash mumkin.

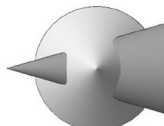
1-rasm a,b.

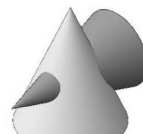
2-rasm a.

2-rasm b.

2-rasm c

2-rasm d

Adabiyotlar:

1. Ko'kiyev B.B. Yordamchi proyeksiyalash usuli asoschisi professor, texnika fanlari doktori Stepan Mitrofanovich Kolotov haqida. Педагогика ва психология инновациялар 2-махсус сон 2 (2020)106-111b.
2. Kukiev Boburmizro Bahodir Ugli, (2020) Problem-based learning technology in teaching auxiliary projection techniques. Journal of Critical Reviews, 7(6), 917-921.
3. Kokiyeв Boburmizro Bahodir ogli (2020). Present-day problems of drawing science. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8 (4), 203-205.
4. Muradov Sh.K., Ko'kiyev B.B. Qiyshiq burchakli yordamchi proyeksiyalash bilan bissektor tekisligida yechiladigan pozitsion masalalar yechimini topish. Toshkent davlat pedagogika universiteti ilmiy axborotlari 2020/2(23), 10-12.
5. Kokiyeв Boburmizro Bahodir ogli (2020). Present-day problems of drawing science. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8 (4), 203 -205.
6. Kokiyeв Boburmizro Bahodir ogli (2020). The importance of pedagogical techniques in teaching assistive design. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences , 8 (2) Part II, 182-185.
7. Kukiev, B., O'g'li, A. N. N. & Shaydulloyevich, B. Q. (2019). Technology for creating images in autocad. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 7
8. Муродов Шмидт Каримович, Күкиев Бобурмирзо Баходир ўғли, Облокулова Лайло Ғанишер кизи. (2019) Яққол тасвирлар куришда кийшиқ бурчакли аксонометрик проекциялардаги ўзгариш коэффициентларининг ўзаро боғлиқлиги. Вухоро davlat universiteti ilmiy axboroti 2/74. 282-285.
9. Муродов Шмидт Каримович1, Ташимов Нурлан Эрполатович1, Рахматова Икболхон Иномжановна1, Күкиев Бобурмирзо Баходир ўгли1 сечение поверхностей 2-го порядка общего вида по эллипсу заданной площади Молодой учёный» №50 (184), декабрь 2017. 99-101.
10. Xalimov Moxir, Achilov Nurbek, Bekqulov Quadrat, Xo'jaqulov Elbek, Ko'kiyev Boburmizro (2020) Chizmachilik va chizmageometriya fanlarida burchak topishning bazi usullari. Физика математика fanlari jurnali. 4 (1), 47-52.

РЕЗЮМЕ

Maqolada chizmageometriya fanini o'qitishda zamonaviy texnologiyalardan, AutoCAD dasturidan foydalanib o'qishning samaradorligi haqida so'z boradi. Talabalarning fazoviy tassavurlarini rivojlantirish AutoCAD dasturi orqali bir qancha misollar orqali keltilgan.

В статье рассматривается эффективность обучения рисованию геометрии с использованием современных технологий AutoCAD. Развитие пространственного воображения студентов иллюстрируется рядом примеров с использованием программного обеспечения AutoCAD.

SUMMARY

The article discusses the effectiveness of teaching drawing geometry using modern AutoCAD technologies. The development of students' spatial imagination is illustrated with a number of examples using AutoCAD software.

YORDAMCHI PROYEKSIYALASH USULI ORQALI YECHILADIGAN MASALALAR

Ko'kiyev B. B.

Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Qozoqboeva D. T.

Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti talabasi

Tayanch so'zlar: texnologiya, proyeksiya, pazision, metrik masalalar, frontal, gorizontal, proyeksion, ijodiy faoliyat, tekislik, nuqta.

Ключевые слова: техника, проекция, положение, метрические вопросы, фронтальная, горизонтальная, проекция, творческая деятельность, плоскость, точка.

Key words: technique, projection, position, metric questions, frontal, horizontal, projection, creative activity, plane, point.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillika erishgan kunidanoq har jabhada ijobiy o'zgarishlar olib borilmoqda. Milliy qadriyatlarimizni tiklash, ota-bobolarimiz qoldirgan boy me'moriy yodgorliklarni asrash, kelajak avlodga yetkazish masulyati bizning zimamizda turibdi. O'zbekistonning har bir viloyati yoki tumanida o'ziga yarasha urf odati, binolarni sharqona bezatish, iqlimdan kelib chiqib qurlganligi jaxon xamjamiyatini qiziqishlariga sabab bo'lmoqda. Yangi qurilayotgan binoning poydevor ostiga to'shalgan xomashiyodan tortib gumbaz yopilganigacha qadar aniq o'lcham iqlim sharoyitidan kelib chiqib tuzilgan. Binolarni bezatish ishlari geometrik naqshlardan keng foydalanilganligi va milliylikni aks etirishi binoning jozibador bo'lishiga o'zini hissasini qo'shgan. Bugungi kunda yurtimizda qurilayotgan yangi binolarda ham qadimgi shaxarsozlik analariga tayanib bezash ishlari olib borilmoqda.

Muhandislik va qurilish tarmoqlarida yetarlicha bilim va ko'nikmaga ega bo'lgan yoshlarni tarbiyalashda chizmachilik va chizma geometriya faning ahamiyati muhim hisoblanadi. Bo'lajak loyihachilarni ijodkorlik va yangiliklarni yaratishda bu fanlarni ahamiyati shundaki, avolo ularda fazoviy tasavurini rivojlantirib yangilikga undash bilan birga aniqlikka undab boradi.

Inson ko'zi bilan ko'rib turgan va idrok eta olgan har bir buyumlarning o'z o'lchami bor. Ikki o'lchamli narsa tabiyatda mavjud emas, har narsaning uch o'lchami mavjud balandlik, uzunlik va eniga ega. Shu uchala balandlik va yoruq soya orqali hajimni xis qila olamiz. Inson idroki bilan quriladigan buyumlar muayan o'lchamga ega, geometrik fugalardan tashkil topgan.

Chizma geometriya fani matematikaning bir tarmog'i hisoblanib, u uch o'lchamli fazodagi ob'ektlarning tekislikdagi grafik modelini qurish asoslarini o'rganadi. Shu tufayli, chizmani fazodagi geometrik shaklning tekislikdagi grafik modeli deb qarash mumkin. Bu esa chizma geometriyani Oliy texnika ta'lim tizimidagi o'rni aniqlaydi [1].

Chizma geometriyaning qisqacha tarixiga to'xtalsak, Chizma geometriyani fan sifatida rivojlanishiga buyuk hissa qo'shgan shaxs bu frantsuz geometri va injeneri Gospar Monj (1746-1818) hisoblanadi. Fazoviy predmetlarni tekislikda tasvirlash nazariyasi va ularni amaliyotda qo'llanishi masalalarini G.Monj o'zigacha bo'lgan ma'lumotlarni bir sistemaga

Т. Н. Қары Ниязий атындағы Өзбекстан педагогикалық
илим-изертлеу институтының Ж. Орынбаев атындағы Қарақалпақстан
филиалы

**«МУҒАЛЛИМ ҲӘМ ҮЗЛИКСИЗ
БИЛИМЛЕНДИРИЎ» № 3-2**
Нөкис — 2021

Басып шығыўға жуўапкер:

А. Тилегенов

Баспаға таярлаған:

А. Тилегенов, Н. Абдукаримов

Оригинал-макеттен басыўға рухсат етилди 12.03.2021. Форматы 60x84¹/₁₆

«Таймс» гарнитурасында офсет усылында басылды.

Шэрти б.т. Нашр. т. Нусқасы 2000. Буйыртпа №

«NISO POLIGRAF» ШК босмахонасида босилди.

Тошкент ш., Ҳ. Бойқаро, 51

